

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету суспільних наук
Остапець Ю.О.
« 28 » серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Рівень вищої освіти **другий (магістерський)**
Галузь знань **23 Соціальна робота**
Спеціальність **231 Соціальна робота**
Освітня програма **Соціальна робота**
Статус дисципліни **вибіркова**
Мова навчання **українська**

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Мультидисциплінарна реабілітація» для здобувачів вищої освіти галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота освітньої програми «Соціальна робота».

Розробники: Попович Анна Михайлівна, доцент, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи

протокол № 11 від «26» червня 2024 р.

Завідувач кафедри Федір ШАНДОР

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 8 від «27» червня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії Олена ПОПАДИЧ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	1	1
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання:	2	2
аудиторних – 2	Лекції:	
самостійної роботи студента – 4.6	24	10
	Практичні (семінарські):	
	18	4
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: тестування	Самостійна робота:	
	78	106

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Мультидисциплінарна реабілітація» – формування знань, умінь, навичок щодо роботи у мультидисциплінарній команді, раннього виявлення складних життєвих обставин пацієнтів, набуття умінь із надання реабілітаційної допомоги, забезпечення послідовності та доступності соціальних послуг у рамках функціоналу соціального працівника в умовах викликів воєнного часу.

Основними завданнями навчальної дисципліни є навчити: здійснювати аналіз реабілітаційної програми; систематизувати та узагальнювати інформацію, щодо індивідуалізації способу виконання програми; використовувати сучасні методи науки і практики стосовно підвищення ефективності процесу реабілітації; трактувати інформацію про наявні у клієнта порушення за Міжнародною класифікацією функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК6. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК9. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК10. Здатність працювати в команді.

Загальні компетентності (З)

Професійний стандарт «Фахівець із соціальної роботи»:

З1. Здатність виконувати професійну діяльність згідно з етичними вимогами соціальної роботи та особливостями фізичного й емоційного стану отримувачів соціальних послуг.

32. Здатність забезпечувати конфіденційність особистої інформації про отримувачів соціальних послуг.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК3. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проектувати та моделювати соціальні ситуації.

ФК5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/видів економічної діяльності), налагоджувати взаємодію державних, громадських і комерційних організацій на підґрунті соціального партнерства.

ФК6. Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності.

ФК7. Здатність до професійної рефлексії.

ФК8. Здатність до спільної діяльності та групової мотивації, фасилітації процесів прийняття групових рішень.

ФК9. Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців.

ФК11. Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями соціальної роботи.

ФК13. Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві.

ФК17. Здатність до посередництва між клієнтами та структурами, що надають послуги, з метою максимізації соціальних ресурсів у відповідності до потреб та інтересів споживачів послуг.

ФК18. Здатність орієнтуватись у системі законів та нормативно-правових актів, що діють в сфері соціального захисту осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах та потребують соціальної підтримки і допомоги.

Фахові компетентності (за трудовою дією або групою трудових дій)

Професійний стандарт «Фахівець із соціальної роботи»:

Л5. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати і розв'язувати конфлікти в професійному колективі.

М4. Здатність автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях у випадках загрози життю та / або здоров'ю отримувачів соціальних послуг.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціальна робота», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розв'язувати складні задачі і проблеми, що потребують оновлення й інтеграції знань в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог	ПРН1
Показувати глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук	ПРН4
Виконувати рефлексивні практики в контексті цінностей	ПРН9

соціальної роботи, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання	
Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати раннє втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи	ПРН10
Організовувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до виконання завдань соціальної роботи, ініціювати командоутворення та координувати командну роботу	ПРН11
Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи	ПРН12
Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності	ПРН13
Самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок	ПРН17
Демонструвати позитивне ставлення до власної професії та відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам соціальної роботи	ПРН18
Демонструвати розуміння організації та функціонування системи надання соціальних послуг на рівні територіальної громади, володіти нормативно-правовими актами, що діють у сфері соціального захисту осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують соціальної підтримки	ПРН21
Впроваджувати антидискримінаційну політику в організаціях, службах та установах; долати дискримінаційні практики та обирати необхідні методи і моделі соціальної роботи як систему прийомів і засобів соціального впливу щодо різних категорій клієнтів	ПРН22

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Студенти підготовлені розв'язувати складні задачі з проблем надання реабілітаційної допомоги.	ПРН1
Студенти демонструють глибинне знання та системне розуміння теоретичних концепцій, як із галузі соціальної	ПРН4

роботи, так і з інших галузей соціогуманітарних наук	
Студенти виконують рефлексивні практики в контексті цінностей соціальної роботи, надання реабілітаційної допомоги, відповідальності, у тому числі для запобігання професійного вигорання	ПРН9
Студенти демонструють уміння аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати раннє втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи	ПРН10
Студенти демонструють уміння організовувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до виконання завдань соціальної роботи, ініціювати командування та координувати командну роботу	ПРН11
Студенти демонструють уміння оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціальної роботи	ПРН12
Студенти демонструють ініціативу, самостійність, оригінальність для розв'язання завдань професійної діяльності	ПРН13
Студенти демонструють уміння самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок	ПРН17
Студенти демонструють позитивне ставлення до власної професії та відповідають своєю поведінкою етичним принципам і стандартам соціальної роботи	ПРН18
Студенти демонструють розуміння організації та функціонування системи надання соціальних послуг на рівні територіальної громади, нормативно-правових актів, що діють у сфері соціального захисту осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують соціальної підтримки	ПРН21
Студенти демонструють уміння впроваджувати антидискримінаційну політику в організаціях, службах та установах; долати дискримінаційні практики та обирати необхідні методи і моделі соціальної роботи як систему прийомів і засобів соціального впливу щодо різних категорій клієнтів	ПРН22

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Залік, тестування; доповіді-повідомлення; підготовка презентацій результатів виконаної індивідуальної роботи.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усне опитування, виступ, доповнення, загальна активність, письмовий експрес-контроль, участь у груповій роботі з аналізу ситуацій; написання есе, презентація виконаної індивідуальної роботи.

Знання, вміння та навички студентів оцінюються через визначення критерії виконання завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: письмова робота (тестування). Максимальна оцінка за модульну контрольну роботу – 50 балів.

Відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «УжНУ», затвердженого наказом ректора ДВНЗ «УжНУ» № 61/01-0 від 24.12.2020 р., підсумкова оцінка за модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів). Його результат є одночасно підсумковою модульною оцінкою.

У випадку, коли структура робочої програми передбачає більше ніж один модуль, результат підсумкової модульної оцінки визначається як середнє арифметичне значення усіх модулів.

Студент, який за результатами підсумкової модульної оцінки отримав оцінку «F» (0-34 бали), повинен до проведення підсумкового семестрового контролю покращити цю оцінку принаймні до показника FX (≥ 35 балів). У протилежному випадку студент не допускається до підсумкового семестрового контролю.

Якщо підсумкова модульна оцінка становить не менше 60 балів, то за згодою студента вона може бути зарахована як підсумкова (семестрова) і виставлена у відомість обліку успішності та залікову книжку в день оголошення результатів. За бажання підвищити рейтинг студент складає залік у формі тестування.

Форма підсумкового семестрового контролю: залік у формі тестування.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				ІНДЗ	Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	10	50	100
10 (5 практ +5 експ-контр)	10 (5 практ +5 експ-контр)	10 (5 практ +5 експ-контр)	10 (5 практ +5 експ-контр)			

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота				ІНДЗ	Модульна контрольна робота	Сума
T5	T6	T7	T8	10	50	100
5 (5 практ)	5 (5 практ)	15 (5 практ+ 10 ан.сит)	15 (5 практ + 10 ан.сит)			

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Доповідь на практичному занятті. Підготовка і демонстрація презентації на визначену тему	4	20	4	20
Участь у груповій роботі з аналізу ситуацій			2	20
Індивідуальна робота	1	10	1	10
Письмовий експрес-контроль	4	20		
Підсумковий модульний контроль	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання окремих видів навчальної роботи

Виступ на практичному занятті – 3 бали. Критерії оцінювання включають: 1) повноту і правильність відповіді; 2) міру усвідомленості, розуміння вивченого матеріалу; 3) володіння професійною лексикою; 4) здатність формулювати чіткі і змістовні висновки.

Доповнення на практичному занятті – 2 бали. Критерії оцінювання включають: вміння слухати попередні виступи і не повторювати сказане раніше; вміння систематизувати, узагальнювати, робити висновки; критичність; посилення на рекомендовані та самостійно підібрані джерела.

Загальна активність студента на практичному занятті – 1 бал. Критерії оцінювання включають: вагомість, логічність і коректність поставлених запитань, зауважень, коментарів, пропозицій і т.ін.; уважність, дисциплінованість; участь в дискусіях.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Виконання модульної контрольної роботи передбачає надання відповідей на відкриті запитання. Кожен варіант містить по 10 запитань. Максимум балів за кожну відповідь – 5 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсних) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) – заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Академічна доброчесність: Політика щодо академічної доброчесності учасників освітнього процесу формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності з урахуванням норм «Положення про академічну доброчесність в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (затверджене вченою радою університету від 23.02.2017 р., протокол № 3).

Правила перезарахування кредитів у випадку мобільності: Політика щодо перезарахування кредитів ЄКТС у випадку мобільності формується з урахуванням норм «Положення про порядок визнання (перезарахування) кредитів ЄКТС для учасників програм академічної мобільності у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» (затверджене вченою радою університету від 30.05.2019 р., протокол № 6).

Правила визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті: Політика щодо визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, формується з урахуванням норм «Положення про порядок визнання в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» результатів навчання, здобутих протягом неформальної та/або інформальної освіти (затверджене вченою радою університету від 18.12.2023 р., протокол № 11).

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретико-правові засади міждисциплінарної реабілітації

Тема 1. Основні поняття міждисциплінарної реабілітації

Актуалізація потреби у роботі мультидисциплінарних реабілітаційних команд. Біопсихосоціальна модель обмеження повсякденного функціонування/життєдіяльності; реабілітаційна стратегія охорони здоров'я.

Організація надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я. Стаціонарні реабілітаційні заклади та стаціонарні відділення післягострої та довготривалої реабілітації у закладах охорони здоров'я. Мультидисциплінарні реабілітаційні команди.

Надання амбулаторної реабілітаційної допомоги, домашньої реабілітації або реабілітації у територіальній громаді (залучення мультидисциплінарної реабілітаційної команди, окремих фахівців з реабілітації, що надають реабілітаційну допомогу згідно із законодавством). Мобільний режим надання реабілітаційної допомоги.

Реабілітаційний маршрут і реабілітаційний цикл. Реабілітація у територіальній громаді.

Тема 2. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи у реабілітаційних командах

Зasadничі положення щодо залучення соціальних працівників до реабілітаційних команд згідно Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я». Надання соціальних послуг у закладах охорони здоров'я (ЗУ «Про соціальні послуги»). Значимість Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (далі – МКФ) у соціальній роботі.

Затвердження національного класифікатора НК 030:2022 «Класифікатор функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я». Складові частини МКФ: 1) Функціонування та обмеження життєдіяльності; 2) Контекстуальні фактори та компоненти. Чотирирівнева структура МКФ: функції організму;

структури організму; активність та участь; фактори середовища й особисті фактори.

Компонент «Активність та участь» (виконання домашніх та повсякденних дій і завдань, взаємодія з людьми, долучення до освіти, роботи, працевлаштування, соціального життя поза сім'єю). Компонент «Фактори середовища й особисті фактори» (забезпечення притулком, житлом або помешканням; функціонуванням об'єднань та організацій, що надають послуги, пов'язані з відпочинком і дозвіллям, спортом, культурою, релігією і взаємодопомогою; послугами соціального захисту (програми соціальної допомоги, соціального страхування, пенсійного забезпечення).

МКФ як клінічний, дослідницький, статистичний інструмент у медичній сфері. Використання МКФ у системі соціального захисту населення, освіти, економіці тощо.

Тема 3. Сутність біопсихосоціальної моделі та реабілітаційної стратегії охорони здоров'я в Україні

Біопсихосоціальна модель обмеження повсякденного функціонування/життєдіяльності, реабілітаційна стратегія охорони здоров'я та Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ) як підґрунтя системи реабілітації.

Сутність біопсихосоціальної моделі (взаємозв'язок біологічних, соціальних, психологічних чинників та конкретних форм захворювання) на відміну від біомедичної моделі хвороби (зосередження уваги на лікуванні).

Досягнення оптимального рівня функціонування особи у взаємодії з її навколишнім середовищем, соціальної інтеграції та незалежності як головна мета реабілітаційної стратегії охорони здоров'я в Україні.

Значимість МКФ для обґрунтування завдань соціальних працівників у мультидисциплінарних реабілітаційних командах (інтегроване розуміння фізичних, ментальних та соціальних аспектів здоров'я у контексті взаємодії з навколишнім середовищем).

Тема 4. Мета, структура, принципи Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ)

Загальна мета класифікації МКФ (визначення уніфікованої та стандартизованої мови та схеми опису станів здоров'я та станів, пов'язаних із здоров'ям). Домени МКФ (практичний і багатозначний набір відповідних фізіологічних функцій, анатомічних структур, дій, завдань або сфер життя (домени охорони здоров'я та домени, пов'язані з охороною здоров'я). Опис доменів з точки зору організму, особи та суспільства в двох основних переліках: 1) Функції та структури організму; 2) Діяльність та участь.

Заміна раніше використовуваних термінів «порушення», «інвалідність», «фізичні та інші вади» на «функціонування» (термін, який охоплює всі функції, види діяльності та участі), «обмеження життєдіяльності» (загальний термін для порушень, обмежень діяльності або обмежень можливості участі).

Основні принципи МКФ: універсальність, утилітарність, нейтральність; достовірність, валідність, порівнянність; акцент на позитивних аспектах;

взаємодія з факторами навколишнього середовища; інтерактивність. Перелік факторів навколишнього середовища, які взаємодіють з цими категоріями.

Модуль 2. Зміст соціальної роботи у мультидисциплінарних реабілітаційних командах (МРК)

Тема 5. Організація роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди

Мета утворення МРК. Регламентація діяльності МРК відповідним положенням. Фаховий та кількісний склад МРК.

Основні завдання фахівців з реабілітації: 1) лікаря фізичної та реабілітаційної медицини; 2) фізичного терапевта; 3) ерготерапевта; 4) терапевта мови та мовлення; 5) психолога, психотерапевта; 6) сестри медичної з реабілітації; 7) асистента фізичного терапевта; 8) асистента ерготерапевта; 9) протезиста-ортезиста.

Збори як форма роботи МРК (розробка, затвердження або зміна індивідуального реабілітаційного плану за результатами реабілітаційного обстеження; розгляд результатів моніторингу та оцінювання виконання плану і його коригування).

Взаємодія МРК з підрозділами закладів охорони здоров'я, які надають медичну допомогу, та іншими структурними підрозділами реабілітаційних закладів.

Тема 6. Залучення соціального працівника до роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди та його завдання

Нормативно-правові засади залучення соціального працівника до роботи МРК. Пілотування інтеграції команд фахівців з соціальної роботи у медичні заклади та поширення цієї моделі роботи в Україні.

Завдання соціального працівника: а) проведення оцінювання індивідуальних потреб особи, яка потребує реабілітації; б) інформування з питань соціального захисту, отримання безоплатної правничої допомоги, зайнятості, діяльності реабілітаційних центрів для ветеранів, можливості отримання психологічної допомоги (психологічної реабілітації) за місцем проживання; в) консультування, у тому числі надання психосоціальної підтримки; г) встановлення зв'язків й інформування членів сім'ї (за згодою отримувача послуг); д) встановлення зв'язків та надсилання повідомлення про отримувача послуг, який перебуває в складних життєвих обставинах, до центрів соціальних служб/центрів надання соціальних послуг за місцем його проживання з метою організації безперервного процесу надання соціальних послуг, зокрема, соціальної адаптації отримувача соціальних послуг, соціального супроводу (за згодою отримувача послуг); е) співпраця з ерготерапевтами та протезистами щодо надання рекомендацій стосовно облаштування житла та підбору технічних засобів реабілітації; є) взаємодія з органами місцевого самоврядування щодо організації допомоги в пошуку житла тощо.

Виклики інтеграції фахівців з соціальної роботи у МРК (навички надання психосоціальної підтримки пацієнтів з видимими та невидимими травмами

війни, мотиваційного консультування та етичної комунікації, юридичного супроводу під час оформлення допомоги, запитів тощо).

Тема 7. Оцінювання індивідуальних потреб отримувача послуг і розробка індивідуального реабілітаційного плану

Положення про індивідуальний реабілітаційний план (ІРП), порядок його фінансування та реалізації. Постановка цілей реабілітації як ключове завдання під час формування ІРП. Застосування методики постановки цілей SMART.

Ідентифікація потреб отримувачів послуг, планування й реалізація втручання в рамках індивідуального реабілітаційного плану (Домени «Активність та участь», «Фактори середовища», «Особисті фактори»). Цикли індивідуального реабілітаційного плану (завершені етапи реабілітації).

Використання форми документування національного класифікатора 030:2022 «Класифікатор функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я». Складення та виконання індивідуального реабілітаційного плану відповідно до реабілітаційних маршрутів. Розділи ІРП: перший (в гострому періоді реабілітації); другий – на післягострому; третій – на довготривалій реабілітації.

Фінансування ІРП (за рахунок коштів державного бюджету та місцевих бюджетів, коштів юридичних і фізичних осіб, а також інших джерел фінансування, не заборонених законодавством).

Тема 8. Досвід роботи соціальних працівників у мультидисциплінарних реабілітаційних командах

Успішність проекту національної мережі RECOVERY зі створення реабілітаційних центрів на базі 10 державних медичних закладів. Успішні кейси роботи Національного реабілітаційного центру Unbroken (м.Львів) та її масштабування.

Досвід роботи тренінгових центрів для МРК (Київ, Дніпро, Вінниця, Тернопіль, Івано-Франківськ, Ужгород).

Проблеми розвитку реабілітаційних послуг для захисників та захисниць України: відсутність цілісної системи реабілітаційних послуг, яка б охоплювала всі етапи і види реабілітаційної допомоги; необхідність координувати/синхронізувати дії міністерств у процесі надання реабілітаційних послуг; потреба розробки плану дотримання континууму надання реабілітаційної допомоги на всьому реабілітаційному маршруті, незалежно від рівня підпорядкування закладу, в якому військовослужбовець/ветеран знаходиться; проблеми нестачі кадрів у сфері реабілітації.

Проблема визначення стійких/сталих джерел фінансування для можливого розширення та інтеграції з національною службою охорони здоров'я.

Співпраця ПРООН з ГО «СпівДія» задля координації роботи соціальних працівників та здійснення супервізії.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Основні поняття міждисциплінарної реабілітації	16	4	0			12
Тема 2. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи у реабілітаційних командах	12	2	2			8
Тема 3. Сутність біопсихосоціальної моделі та реабілітаційної стратегії охорони здоров'я в Україні	20	4	2			14
Тема 4. Мета, структура, принципи Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я	12	2	2			8
Модульна контрольна робота	2	0	2			0
Разом за модуль 1	62	12	8			42
Модуль 2						
Тема 5. Організація роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди	14	2	2			10
Тема 6. Залучення соціального працівника до роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди та його завдання	12	2	2			8
Тема 7. Оцінювання індивідуальних потреб отримувача послуг і розробка індивідуального реабілітаційного плану	18	4	2			12
Тема 8. Досвід роботи соціальних працівників у мультидисциплінарних реабілітаційних командах	12	4	2			6
Модульна контрольна робота	2	0	2			0
Разом за модуль 2	58	12	10			36
Разом за семестр	120	24	18			78

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Тема 1. Основні поняття міждисциплінарної реабілітації	16	1	1			14
Тема 2. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи у реабілітаційних командах	12	1	0			11
Тема 3. Сутність біопсихосоціальної моделі та реабілітаційної стратегії охорони здоров'я в Україні	20	1	1			18
Тема 4. Мета, структура, принципи Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я	12	1	0			11
Тема 5. Організація роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди	14	1	1			12
Тема 6. Залучення соціального працівника до роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди та його завдання	12	1	0			11
Тема 7. Оцінювання індивідуальних потреб отримувача послуг і розробка індивідуального реабілітаційного плану	18	2	1			15
Тема 8. Досвід роботи соціальних працівників у мультидисциплінарних реабілітаційних командах	12	2	0			10
Модульна контрольна робота	4	0	0			4
Разом за семестр	120	10	4			106

5.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Основні поняття міждисциплінарної реабілітації	0	1
2	Тема 2. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи у реабілітаційних командах	2	0
3	Тема 3. Сутність біопсихосоціальної моделі та реабілітаційної стратегії охорони здоров'я в Україні	2	1
4	Тема 4. Мета, структура, принципи Міжнародної	2	0

	класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я		
5	Тема 5. Організація роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди	2	1
6	Тема 6. Залучення соціального працівника до роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди та його завдання	2	0
7	Тема 7. Оцінювання індивідуальних потреб отримувача послуг і розробка індивідуального реабілітаційного плану	2	1
8	Тема 8. Досвід роботи соціальних працівників у мультидисциплінарних реабілітаційних командах	2	0
	Модульна контрольна робота	4	0
	Разом	18	4

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Основні поняття міждисциплінарної реабілітації	12	14
2	Тема 2. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи у реабілітаційних командах	8	11
3	Тема 3. Сутність біопсихосоціальної моделі та реабілітаційної стратегії охорони здоров'я в Україні	14	18
4	Тема 4. Мета, структура, принципи Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я	8	11
5	Тема 5. Організація роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди	10	12
6	Тема 6. Залучення соціального працівника до роботи мультидисциплінарної реабілітаційної команди та його завдання	8	11
7	Тема 7. Оцінювання індивідуальних потреб отримувача послуг і розробка індивідуального реабілітаційного плану	12	15
8	Тема 8. Досвід роботи соціальних працівників у мультидисциплінарних реабілітаційних командах	6	10
	Модульна контрольна робота	0	4
	Разом	78	106

5.5. Індивідуальне завдання

Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання (ІНДЗ) виконується під час самостійної роботи і сприяє більш поглибленому вивченню теоретичного матеріалу, формуванню вмій використовувати знання для вирішення відповідних практичних завдань.

№ з/п	Модуль 1
1	Порівняльна характеристика біопсихосоціальної та біомедичної моделей
2	Завдання соціального працівника у мультидисциплінарних реабілітаційних командах
3	Проблеми розвитку реабілітаційних послуг в Україні
4	Організація надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я
5	Закони і підзаконні нормативно-правові акти у сфері реабілітаційної допомоги
6	Біопсихосоціальна та медична модель хвороби
7	Використання МКФ у системі соціального захисту населення
8	Застосування ведення випадку як базового методу соціальної роботи у мультидисциплінарних реабілітаційних командах
9	Виклики інтеграції фахівців з соціальної роботи у мультидисциплінарних реабілітаційних командах
10	Здійснення супервізії соціальних працівників, залучених до мультидисциплінарних реабілітаційних команд.

ІНДЗ у модулі 2 полягає у підготовці есе на тему: «Що може сприяти інтеграції соціальних працівників у мультидисциплінарні реабілітаційні команди?»

За індивідуальну роботу студент має можливість отримати максимально 10 балів. Оцінюються: якість оформлення та представлення презентації; якість відповідей на питання «експертів»; якість участі в дискусії. Результати індивідуальної роботи надаються студентом для перевірки та оцінювання за тиждень до модульного оцінювання.

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і практичних (семінарських) занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

Технічні засоби: комп'ютер, мультимедійний проектор.

Засоби Microsoft Office: Microsoft Office Word (текстовий редактор);
Microsoft Office PowerPoint (програма підготовки презентацій).

Платформа електронного навчання Moodle.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX. Редакція від 07.09.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20>
2. Питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я: постанова КМУ № 1268 від 03.11.2021 р. Редакція від 06.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1268-2021-%D0%BF#n262>
3. Деякі питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я: постанова КМУ від 16.12.2022 р. Редакція від 12.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1462-2022-%D0%BF#Text>
4. Запровадження соціального працівника до складу мультидисциплінарних реабілітаційних команд: постанова КМУ № 1285 від 01.12.2023 р. URL: https://www.nuozu.edu.ua/images/Novosti/23_01_24-2.pdf
5. Про реалізацію експериментального проекту із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості: постанова КМУ № 1049 від 03.10.2023 р. Редакція від 01.02.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2023-%D0%BF#Text>
6. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності і здоров'я /Всесвітня організація охорони здоров'я. Женева. 2001. https://uapt.org.ua/wp-content/uploads/docs/5210-preklad_mkf_dorosla_v_docx.pdf
7. Національний класифікатор України. Класифікатор медичних інтервенцій НК 026:2021. Видання офіційне (в одному томі). Київ: Міністерство охорони здоров'я України, 2021. URL: https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/nk-026_2021_.pdf
8. Національний класифікатор України. Класифікатор функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я. НК 030:2022. Затверджено наказом Мінекономіки «Про затвердження національного класифікатора НК 030:2022» 09 квітня 2022 року № 810-22. Видання офіційне (в одному томі). Київ: Міністерство охорони здоров'я України, 2022. URL: https://moz.gov.ua/uploads/8/44015-nk_030_2022_klasifikator_funkcionuvanna_obmezenna_zittedial_nosti.pdf

Допоміжна література

1. Законодавче регулювання роботи соціальних працівників мультидисциплінарних реабілітаційних команд. НСЗУ. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Sh_XEWDC5JE
2. Повідомлення про початок розроблення проекту Зміни № 1 до національного класифікатора НК 026:2021 «Класифікатор медичних інтервенцій». Міністерство економіки України.

URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=2afa713c-3556-44f5-9f2a-f52c6e2406d6>

3. ПРООН презентувала інноваційні флагманські ініціативи з реабілітації для постраждалих внаслідок війни. 21.11.2023 р.
URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/proon-prezentuvala-innovatsiyni-flahmanski-initsiatyvy-z-reabilitatsiyi-dlya-postrazhdalykh-vnaslidok-viyny>
4. Щодо стану дотримання у реабілітаційних закладах у сфері соціального захисту вимог законодавства щодо надання реабілітаційних послуг: РЕКОМЕНДАЦІЇ учасників слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Забезпечення конституційних прав і свобод громадян України підрозділами соціального захисту населення в регіонах»: Схвалено рішенням Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (Протокол № 174 від 31.01.2024 р.).
URL: <https://komspip.rada.gov.ua/uploads/documents/31930.pdf>
5. Вектори соціальної політики для України в умовах викликів війни.
URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-07-04>.
6. Формуємо спроможність замість залежності: Результати роботи Міністерства соціальної політики за 2023 рік.
URL: <https://drive.google.com/file/d/14QDtEoog8Qz8FA5efEF3u89yeHIBtffC/view>
7. Соціальна політика в Україні у воєнний час: 2022-2023 роки. Липень 2023. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій.
URL: <http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/96.pdf>

Методична література

1. Методичні рекомендації до здійснення неформальної освіти в соціальній та гуманітарній сфері / Василюк Т., Караман О., Лазаренко О., Назмієв А., Недря К., Островська Н., Павлик Н., Присяжнюк В., Трубавіна І., Юрків Я.; за ред. О. Караман, І. Трубавіної. Полтава: ЛНУ імені Тараса Шевченка; Кривий Ріг: КДПУ, 2024. 232 с.
2. Методичні рекомендації до проведення лабораторних занять з дисципліни «Організація мультидисциплінарної командної роботи» / Укладачі: Г.О.Слабкий., М.М.Дуб., В.В.Брич. Ужгород: УжНУ, 2023. 28 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Верховна рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Міністерство соціальної політики. URL: <http://www.mlsp.gov.ua>
3. Національна соціальна сервісна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/>
4. Наукова періодика України. URL: <http://journals.uran.ua>
5. Наукові фахові видання України.
URL: <https://mon.gov.ua/ua/nauka/nauka/atestaciya-kadriv-vishoyi-kvalifikaciyi/naukovi-fahovividannya>
6. Національна бібліотека України ім.В.І.Вернадського.
URL: <https://nbuv.gov.ua>.